

Ympäristövaliokunta
HE 101/2024
Asiantuntijakuuleminen 23.10.2024

RAKENNUSTIETOSÄÄTIÖN KOMMENTIT LIITTYEN RAKENTAMISLAKIIN

Rakennustietosäätiö RTS sr. kiittää Eduskunnan ympäristövaliokuntaa asiantuntijan kuulemispyynnöstä ja kirjallisesta asiantuntijalausuntopyynnöstä

YLEISTÄ

Rakennustietosäätiö RTS (Säätiö) on puolueeton ja riippumaton suomalaisen kiinteistö- ja rakennusalan vaikuttaja. Roolimme mukaisesti emme ota kantaa yksittäisiin säädöskohtiin. Sen sijaan tuomme lausunnossamme esille tutkimukseen perustuvia ja KIRA-alan toimintaan merkittävästi vaikuttavia muutosilmiöitä, jotka osaltaan kehystävät sekä KIRA-alan toimintaa että siihen liittyvää lainsäädäntöä.

Tuomme lausunnossamme esille ensimmäiseksi viisi keskeistä KIRA-alan toimintaan liittyvää yleistä ja toisiinsa linkittyvää haastetta. Sen jälkeen lausunnossa todetaan Säätiön vastuulla toteutettavassa ILMIÖVERKOSTO-tutkimushankkeessa tunnistetut seitsemän muutostekijää.

Lisätietoja ILMIÖVERKOSTO -tutkimushankkeesta ja sen alustavista tuloksista löytyy liitteenä olevasta pptx-tiedostosta.

1 KAKSOISSIIRTYMÄ EDELLYTTÄÄ SYSTEEMISTÄ MUUTOSTA

Tavoitteena oleva KIRA-alan yhtäaikainen digitaalinen ja vihreä siirtymä edellyttää kokonaisvaltaisen systeemisen muutoksen aikaansaamista kaikissa mittakaavoissa. Se tarkoittaa eri ympäristötekijöiden kokonaisvaltaista huomioimista siten, että sekä sosiaalinen, psyykkinen, fyysinen ja toiminnallinen ympäristö ja niiden keskinäiset vuorovaikutussuhteet ymmärretään. Lisäksi tulee luoda keinot huomioida toimintakulttuuriin ja elämäntapaan liittyvät tekijät.

Systeeminen muutos tulee tapahtua kaikilla hallinnon ja toimijoiden tasolla. Muutoksen edellytyksenä on keskinäisten riippuvuussuhteiden ymmärtäminen ja muutoksen edellyttämien muutosten toteuttaminen.

Erityisesti on syytä huomata, että kaksoissiirtymän toteuttamisen onnistuminen vahvistuu merkittävästi, jos se on taloudellisesti kannattavaa ja kohtelee kaikkia toimijoita lähtökohtaisesti reilulla tavalla. Tämä tarkoittaa säädöspohjaisen ohjauksen lisäksi kannustimia ja uusia lisäarvon tuottamisen mahdollisuuksia KIRA-alan toimijoille.

2 **TARVITSEMME KYKYÄ KOKONAISVALTAISEEN JA DATA-POHJASEEN OPTIMOINTIIN**

Päällekkäiset yhteiskunnalliset ja globaalit kriisit luovat haasteita KIRA-alalle siirryttäessä kohti kokonaisvaltaista kestävyyttä. Olemme tilanteessa, jossa on tarpeen tasapainottaa rakennetun ympäristön ympäristölliset, sosiaaliset ja taloudelliset tavoitteet. Erityisesti tiivistyvissä kaupunkimaisissa ympäristöissä on etsittävä myös ratkaisuja, jotka ratkaisevat monihyötyisesti useita tavoitteita samanaikaisesti.

KIRA-alalla tarvitaan kykyä luotettavaan ja varmennettuun tietoon pohjautuvaan kokonaisvaltaiseen optimointiin, jossa tavoitteena on löytää tasapaino erilaisten, paikoin ristiriitaistenkin tavoitteiden välillä. Tässä työssä ei saa unohtaa tämän päivän käyttäjien näkökulmaa eikä myöskään tulevien sukupolvien vaikutusmahdollisuuksia.

Regulaation näkökulmasta on tärkeää, että toimintaan ohjaavat tietokannat ovat luotettavia, saavutettavia ja tuottavat verrannollisesti kannustavia tuloksia.

3 **KIERTOTALOUS ON TÄRKEÄ VIHREÄN SIIRTYMÄN AJURI**

Vihreän siirtymän yhtenä merkittävänä mahdollistajana tulee olemaan kiertotalous, jonka vaikutus ja vaateet tulevat näkymään esimerkiksi KIRA-alan digitaalisen suunnittelu- ja tuotetiedon uudistuvina tarpeina rakennusten koko elinkaaren ajalla. Kaksoissiirtymä tulee mahdolliseksi vain kehittämällä digitaalisia ja yhteensopivia suunnittelu- ja tuotetietoja sekä niiden hallintaa ja rikastamista siten, että ne palvelevat kaikkia rakennuksen toimintoihin osallistuvia toimijoita ja heidän prosessejaan koko rakennuksen elinkaaren ajan. Se tarkoittaa sujuvaa ja virheetöntä tiedon virtausta koko tuotantoprosessissa: suunnittelu → hankinta → valmistus → rakentaminen → ylläpito.

Tässä ketjussa sekä tuotetietojen että vastuullisuusraportointiin liittyvien muiden lähtötietojen luotettavuus on olennaisen tärkeää. Se on edellytys sille, että yksittäisen hankkeen tai yrityksen vastuullisuuden raportointi on mahdollista toteuttaa konekielisenä ja automaattisesti perustuen prosessin tuottamiseen tietoihin. Tämä luo mahdollisuuksia sekä tuotannon tehostamiselle että kilpailukyvyille.

Tavoite rakennusten elinkaaren pidentämiselle ja korjausrakentamisen kannattavuudelle tulee jatkossa vahvistumaan entisestään. Tähän liittyy laajasti rakennuksen elinkaariominaisuudet, pitkäaikaiskestävyys, joustavuus sekä uudelleenkäyttö, joihin jatkossa tulee kiinnittää erityistä huomiota.

4 **DIGITALISAATION EDISTYMINEN EDELLYTTÄÄ YHDESSÄ TEHTÄVÄÄ VAKIOINTIA**

Digitalisaatio tarkoittaa muutosta analogisen maailman toimintatavoista ja logiikasta aidosti digitaaliseen työnkulkuun koko elinkaarella, jossa tieto on koneluettavaa, kone-ymmärrettävää ja automaattisesti käsiteltävää. Digitalisaation edistämiseen kuuluu olennaisesti se, että digitaalisten ratkaisujen yhteydessä asioita on ajateltava uudella tavalla teknologian pohjalta ja terminologian perusteisiin on kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta ratkaisut vakiintuvat sekä alan ymmärryksessä että käytännön työssä.

Vakioinnin taso Suomessa on muihin EU-maihin verrattuna kohtuullisen hyvä. Taso on heikko, jos sitä verrataan vakioinnista lyhyelläkin aikavälillä (3-5 vuotta) saavutettaviin hyötyihin. Säädöspohjainen ja esimerkiksi y-alustaan liittyvä vakiointi on tarpeen ja

hyödyllistä. Säätiö haluaa kuitenkin korostaa KIRA-alan kompetenssia ja aktiivista roolia vakioinnin edistämässä omaan toimintaansa liittyvissä toiminnoissa.

Vakioinnin höydyt ovat parhaiten ja nopeiten saavutettavissa vahvistamalla julkisten toimijoiden (valtio, kunnat), yritysten ja tutkimuslaitosten yhteistoimintaa. Tästä esimerkkinä ovat toimialan muutosilmiöiden kuvaaminen, EU digisääntelyn tilannekuvan hahmottaminen sekä rakentamisen tuotteiden elinkaaritiedon kehittäminen. Näissä kaikissa korostuu tutkimustiedon, valtion vaatimuksiin vastaaminen sekä yritysten digitalisoitumisen kytkentä. Suomalaisen yhteiskunnan ja KIRA-alan etu on myös, jos täällä tehtävällä vakioinnilla on näkyvyyttä ja vaikuttavuutta EU-regulaation tasolla.

5 ELINKAARILAADUN AIKAANSAAMINEN ON HAASTELLISTA

Rakennetun ympäristön elinkaarilaatu tarkoittaa sen pitkäaikaiskestävyyttä vaihtelevissa tilanteissa sekä yhteiskunnan että käyttäjän hyväksi. Kaikkien eri kestävyystavoitteiden harmoninen yhdistäminen johtaa rakennettuun ympäristöön, joka kestää aikaa ja jonka käyttöarvo säilyy. Toisaalta eri näkökulmien yhdistäminen vaatii tiedon virtaamista toimijalta toiselle ja yli rakennuksen elinkaaren eri vaiheiden, joka vaatii digitaalista kyvykkyyttä. Elinkaarilaatu korostaa eri kestävyiden näkökulmien merkittävyyttä ja yhteisvaikutusten tarkastelutarvetta.

Elinkaarilaadun aikaansaamiseksi meidän on:

PARANNETTAVA LAATUA:

Laadun varmistaminen jokaisessa rakennetun ympäristön elinkaaren vaiheessa on välttämätöntä elinkaarilaadukkaan rakennetun ympäristön saavuttamiseksi. Teknisen laadun ohella myös sosiaalisen laadun tulee korostumaan.

LISÄTTÄVÄ TUOTTAVUUTTA:

Resurssien niukkuus vaikuttaa yhä enemmän KIRA-alan toimintaan. On saatava aikaan enemmän nykyisillä tai vähemmillä voimavaroilla. Alan tuottavuuden nousu luo tarvittavat taloudelliset edellytykset elinkaarilaadukkaaseen rakentamiseen.

KASVATETTAVA OSAAMISTA:

Elinkaarilaadukas rakennettu ympäristö ei toteudu ilman jatkuvaa osaamisen kehittämistä, syvempää erityisosaamista ja osaamisvajeen paikkaamista.

KEHITETTÄVÄ MONIALAISEN YHTEISTYÖN MUOTOA:

KIRA-alalla siiloista nouseminen ja uusien yhteistoimintamallien lisääminen sekä yhteistyö yli toimialarajojen on ratkaisevaa elinkaarilaadukkaan rakennetun ympäristön saavuttamiseksi.

HYÖDYNETTÄVÄ DIGITAALISIA RATKAISUJA JA TEKÖÄLYÄ:

Elinkaarilaadukas rakennettu ympäristö edellyttää toteutuakseen digitaalisten työkalujen ja tekoälyn tehokasta hyödyntämistä suunnittelussa, rakentamisessa ja ylläpidossa.

KEHITETTÄVÄ UUSIA HANKE- JA LIIKETOIMINTAMALLEJA:

KIRA-alan hanke- ja liiketoimintamallien kehittäminen kohti elinkaaren kattavaa arvon tuottoa on välttämätöntä, sillä nykyisissä hanke- ja liiketoimintamalleissa korostuvat lyhyen tähtäimen investoinnit, mikä estää pitkän aikavälin kehityksen kohti elinkaarilaatua.

ILMIÖVERKKOSTO HANKKEEN ALUSTAVIA TULOKSIA

Säätiö on päätoteuttaja Ilmiöverkosto -tutkimushankkeessa, joka tuo yhteen alan käytännön toimijat ja tutkijat tarkastelemaan kiinteistö- ja rakennusalan murrosta. Tavoitteena on tukea alaa uudistumisessa ja auttaa alan toimijoita navigoimaan muuttuvassa toimintaympäristössä.

Ilmiöverkosto -tutkimushanke pohjautuu laajaan kirjallisuuden pohjalta tehtyyn selvitykseen. Sen yhteydessä toteutetaan myös kaikkiaan 160 KIRA-alan asiantuntijaa osallistava Delfoi paneeli.

Hankkeessa tunnistetut seitsemän muutostekijää ovat:

- 1 ILMASTOPOSITIIVINEN JA VASTUULLINEN
- 2 PITKÄAIKAINEN JA KIERTOTALOUTTA TOTEUTTAVA
- 3 HUOLTOVARMA JA RESILIENSSIÄ OMAAVA
- 4 ENERGIAMURROKSEEN VASTAAVA
- 5 HYVINVOINTIA JA OSALLISUUTTA LUOVA
- 6 MATERIAALI- JA RAKENNERATKAISUILTAAN RESURSSIVIISAS
- 7 ÄLYKKÄÄSTI TIIVIS KAUPUNKIRAKENNE

Näihin muutostekijöihin liittyen hankkeessa on tunnistettu 29 erityisen tärkeää ja KIRA-alan toimintaa haastavaa muutosilmiötä. Hankkeen ensimmäinen ja muutosilmiöitä kuvaava raportti valmistuu keväällä 2025.

Lisätietoja näistä muutostekijöistä ja niihin liittyvistä ilmiöistä löytyy liitteestä.

Liitteet:

Lausuntoon liittyy pdf ja pptx muotoiset tiedostot, joissa on sekä lausunnon ydinsisältö että esitetty kooste Ilmiöverkosto -hankkeen alustavista tuloksista.

Helsingissä 23. lokakuuta 2024

Markku Hedman, yliasiamies
Rakennustietosäätiö RTS sr
puh. 040 702 4884, markku.hedman@rts.fi

Rakennustietosäätiö RTS sr on yleishyödyllinen, puolueeton ja riippumaton suomalaisen kiinteistö- ja rakennusalan vaikuttaja. Säätiö edistää kestävää ja laadukasta rakennettua ympäristöä, joka tukee ihmisten hyvinvointia. Säätiö toteuttaa yhdessä verkostojensa kanssa tutkimus- ja kehityshankkeita, edistää alan innovatiivisia toimintamalleja ja kiihdyttää käytännön ja tutkimuksen välistä yhteistyötä. Säätiö on RTS-konsernin omistajayhteisö, johon kuuluvat säätiön lisäksi Rakennustieto Oy, Rakennustietomalli Oy sekä ET Infokeskuse AS.